

Pretiu

pentru Sibiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratici se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu III.

Ori-ce inserate, se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.
Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului
„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 67.

— Sibiu, Mercuri 20/1 Septembre. —

1880.

Vampirii tieriei.*)

Bine au disu Solomonu si rabinii betrani, că nimicu nu este nou sub sóre; cu tóte acestea se intempla destule lucruri care, până se apuci a reflecta si a medita asupra loru, te surprindu fórte, iti vinu cu totulu neasteptate. Asia de ex. ajunseramu dilele acestea, că „Pester Journal“ redactatu de israeliti, in primulu seu din 23 Augustu se numésca pe usurari (camatari) cei mai cumpliti vampiri sugetori de sange ai poporului si ruinatori ai tieriei, si se céra pedepse aspre nu numai asupra loru, ci asupra toturoru advocatiloru, căti apara pe usurari la tribunale, din cauza cum afirmu numitulu diariu, că mai multi advocati din capitala si din alte cetati stau in compania cu vampirii si inpartu jafulu cu ei. „P. J.“ mai face in acésta materia inca si alte revelatiuni in adeveru revoltátorie. Din multe mii de exemple adunate de pre la tribunale se constata in tóta evidenti'a, că nu numai poporulu tierianu este victim'a aceluor bande talharesci, ci si industriarii, functionarii statului, oficiarii armatei, chiaru si mai multe familii de magnati. Este prea adevératu, că nici furi'a elementelor, focuri, exundatiuni, grindini, ba nici chiaru, ferésca D-dieu, cium'a rea, nu potu face atâtea stricatiuni, câte facu usurarii in Ungari'a. Din 60 mii de cause câte se pertractéda de ex. numai la tribunalulu cambiale (de politie) din B.-Pesta, 10 mii se alegu că jafuri dracesci ale usurariloru. De candu o lege fatala recunoscú si femeiloru ruinatoriulu dreptu de a subscrie cambii si a intra in obligo, de atunci mii de familii perdu inca si acelu restu de avere, ce le-ar fi remasu cá o anghira de scapare, daca nefericitele femei remaneau lipsite de acelu dreptu

blastematu. Pána si membrii dela curtile de apellu, ba si dela cartea suprema au cadiutu victima usurariloru.

Mai antierti se luasera óresicare mesuri contra usurariloru, dara urmele aceluor abia se cunoscú pe ici pe colea. De doui ani incóce gubernulu promite mereu unu nou proiectu de lege contra usurariloru, până acum inse n'a esitu cu elu la lumina. De altumintrea, ori-cátu de aspra se fia acea lege, multu nu va folosi, pre câtu timpu tine actual'a sistema politica, finantiaria si nationala magiara. In Germani'a totu se mai aflá unu acu de cojoculu usurariloru asia, că tóte cambiile câte se constata că s'au datu pe sume de usuraria, sunt puru si simplu annullate de către tribunale, că ori-ce scrisuri inmorali si scandalóse.

Pre candu citimu unele cá acestea in „Pester Journal“, vine si comitele Coloman Bethlen in „Magyar Polgár“ Nrii 197—8 din Clusiu cu o cercetare fórte instructiva asupra starei triste, la care este impinsa anume Transilvani'a prin sistem'a actuala, éra in aceea mai virtosu poporatiunea saténa. Ceea ce nu prea eramu dedati până acuma se citimu din pén'a unui magnatu unguru este, candu dn. comite apara in termini apodictici pe poporulu nostru tierianu contra deseloru mustrari si inputari de lene si nepasare, sau usioratete de minte; nu lenea nici indolenti'a si nebuniile au adusu pe poporu la sapa de lemmu, ci numai acea situatiune falsa, in care fu impinsa tier'a intréga prin acelea sarituri frangátorie de gútu, facute in acesti 14 ani de către diete si gubérne, cu scopu de a esí câtu mai iute din starea barbara in care fusese ea tinuta inadinsu până in a. 1848.)* S'au apucatu de nenumerate reforme piramidali, inse fára fonduri, fára capitaluri totu asia de mari, pe care n'au sciutu se le castige in cursulu timpuriloru, sau daca le-au castigatu, le-au si risipitu. In lipsa de fonduri au incarcatu mereu la contributiuni,

dara si asia curendu au resultatu deficite, pe care le au acoperitu neincetatu cu sute de milióne luate inprumutu. Capitalurile inprumutate au cerutu platiere de interesse si annuitati, care éra si fostu scóse din spinarea poporului. Atunci locuitorii agricultori incepura se si vendia mai antaiu din vitele cele mai frumóse si se si cumpere altele mai ordinarie, cu care inse nu mai era in stare se lucre pamentulu cu sporiu cá mai inainte. Darile cresceau mereu, nu numai către statu, ci precum s'a disu de mii de ori, către comun'a politica, către cea bisericesca, precum si către municipiu (comitatu etc.). Din acea di se presentara vampirii si lipitorile satului, nu numai evrei, ci si multime de crestini. Dupa 2—3 ani satenii isi perdura vitele, dupa alti atáti li se puse la toba unu pamentielu, apoi alu douilea, alu treilea si asia mai departe. Acuma saténulu incepú se despere chiaru si in provedintia, rogatiunea disparú de pre budiele lui; cu vinarsulu celu otravitu si puturosú respira elu nu numai duchórea alcoholului, ci si blastemele infernali, crim'a, mórtea.

Comitele Col. Bethlen devine in apretiarile sale pessimistu mare. Dsa nu crede că poporulu tierianu póte se scape din ghiarale lupiloru rapitori, nici chiaru cu ajutoriulu multimei de banci, institute de creditu si de economii, de si acestea s'au inmultitu fórte tare in tíera. Alte classe de ómeni se mai potu folosi de acelea institute, satenii inse nu, că pe densii ii insiéla tóta lumea. Asia crede com. Bethlen, asia credemu si noi.

Cum se scape poporulu agricultorulu de perire, cu elu tíer'a intréga si tóte celelalte classe? Usioru este a pune intrebarea, dara cu atátu e mai greu a o deslega cu bunu resultatu, éra sub actual'a sistema ori-ce incercare este indesiertu. Mai antaiu de tóte se dispara acésta sistema.

*) Vampyr cu terminu scientificu Phyllostoma si Phyllostoma spectrum, este o specie de liliacu mare cá de 6 policari in lungime, in Americ'a meridionala, care se apropie de ómeni si vite in somnu, de le suge sangele. Germanii intielegu sub vampiri si animale fantastice, care la noi se dicu vèrcolaci, in Banatu muroni, uneori si ceea ce se dice pricoliciu, inca si ceea ce numiau anticii Lamia, adeca femei fantastice frumóse, care sugu sangele juniloru frumosi, strigoi frumóse, de care se temu si calusiarrii nostrii.

*) Földnépünk szegényedése nem tunyaságának, indolentiájának vagy könyelműségének rovando fel, hanem azon általános ferde helyzetnek, melyben az egész ország az által jutott, hogy nagy ugrásokat tett s. at.

*) In tierile coronei ungueresci sunt, dupa cele mai noue date statistice din 1879 banci si institute de creditu 117, din care 14 in B.-Pesta, éra casse de economii (Sparcassen) sunt 342 in diverse cetati; casse de anticipatiuni 253. Una miie de aru fi, si totu nu aru ajunge. Au si romanii o banca unica in Transilvani'a, dara ómenii rei chiaru dintre ai loru, nu o potu suferi nici pe acésta; le mai place se audia de 50% si 100%.

Foisior'a „Observatoriului“.

Ornitologi'a poporala romana.

Sturdiulu.

(Urmare si fine.)

Vediendu Mierl'a că nici asia nu'i modu se póta scapá de densulu, mai cugetá ce cugetá, ... cum ar face? si ce-aru incepe? ... si'i dise éra-si:

„Sturdiule, Sturdiule
Haramgiule
Tu besiliule,
Sstrainu esti pe lume,
Tu scí ast'a bine,
Preste tieri straine,
Trestie merunta
Rachita 'nflorita,
Pe margini de lacu
Eu am se me facu,
De tine se scapu!“

Dar in zadaru cá-ci:

Sturdiulu o privea
Din gura-i graiá:
„Merlitia, merlitia
Da-mi tu mie pace,
Cá eu m'oiu preface:
Negru nourasiu
Cá unu ciobanasiu,
Porci oiú aduná
In balti oiú bagá,
Ap'a cá ti-oru bea
Rachit'oru rimá,
Trestia'oru pasce
Si ea n'a mai cresce.
Fluieru oiú face
Si nu ti-oru dá pace,

Cu ele-oiu cantá,
Preste tine-oiu dá
Si te-oiu insielá
Si te-oiu sarutá.“

Acum'a cugetá Mierl'a altmintrele, ea cugetá se'i spuie, că se va face o icóna intr'o dalba bisericu, unde Sturdiulu n'a cutediá s'o mai urmarésca, de órece biserica e unu locasiu santu, in care nimerui nu'i este iertatu se intre cu ganduri lumesci, si cum cugetá asia i si vorbi:

„Sturdie, Sturdiule
Haramgiule
Tu besiliule,
Strainu esti pe lume
Tu scí ast'a bine;
Icóna m'oiu face,
Si candu eu m'oiu duce
In dalba bisericu
In stran'a cea mica,
De tine-oiu scapá,
Nu me-i sarutá.“

Inse Sturdiulu nici acum'a n'a voitu se'i dee pace, cá-ci elu voia numai de câtu se'i fure unu sarutatu, deci uitandu-se la dens'a i dise:

„Merlitia, merlitia
Pasere pestritia,
Si eu candu m'oiu duce
La cea sfanta cruce
In dalba bisericu,
In stran'a cea mica
Icónele-in rendu
Le-oiu sarutá pe rendu,
Preste tine-oiu dá
Si te-oiu insielá
Si te-oiu sarutá.“

Vediendu Mierl'a că nici intr'unu chipu nu se póte mantú de Sturdiu, cá acesta numai de câtu voiesce s'o insiele si s'o sarute, si aducéandu-si aminte de scumpulu

ei fratoru, adeca de Cucu, cu carele de mai nainte traia in relatiuni intime, cugetá in sine, că numai cu ajutoriulu acestuia se va pótea apará de indrasnetiulu seu curtenitoriu, deci c'unu aeru triumfatoriu dise:

„Sturdie, Sturdiule
Haramgiule,
Tu besiliule,
Strainu esti pe lume,
Tu scí ast'a bine
Pe Cucu oiú luá,
De tine-oiu scapá,
Cá elu sora are
Pe privighitóre;
Bine mi-a siedea
Susu pe ramurea“.

Sturdiulu, in sumeti'a sa la tóte s'a fostu ganditu, dar una cá acésta, se preferedie Mierl'a pe Cucu inaintea lui, nici nu i-a trecut macaru prin minte. La asia ce-va nu s'a asteptatu niciodata! ... Deci vedienduse fórte amaru insielatu in dorintiele si asteptarile sale, până intr'atata s'a scárbitu, cá indata dupa acésta:

Elu cá se cernea,
Se calugarea
Muntii stapanea.

Si de atunci incóce n'a mai cutediatu a se apropia de Mierla si-ai siopti cuvinte de dragoste, cum facuse mai inainte, ci-i dete buna pace se se iubésca cu alesulu animei sale, cu Cuculu, é' elu se perdú in desisjulu muntiloru, cá acolo se si planga sórtea, care i-a fostu atatu de vitriga.

Éca intregu coprinsulu legendei „Mierl'a si Sturdiulu“ a romaniloru din Dobrogea, pe care d-lu T. T. Burada a fostu asia de fericitu cá s'o póta scóte la lumina din intunereculu unde zacuse până mai deuna-di.

Si acuma, dupa ce am aratatu coprinsulu acestei legende, se trecemu la celelalte datine si credintie, cari le mai au romanii despre Sturdiu.

Comitele Bethlen propune, că comunele se'si faca ele in sele câte unu capitalasiu micu, din care se ia inprumutu cei lipsiti, inse numai pre langa interesele usiore; totu-odata se'si intemeiedie pretotindeni magazine de reserva, in care se dea fiacare câte o cantitate de cerealie, că se le aiba dintr'unu anu pe altulu, mai alesu pe candu vinu ani rei. Acestea planuri sunt bune, dara nu sunt originali. Realizarea loru s'au incercatu de multu in alte tieri. Chiaru aici in Transilvani'a sasii au avutu in asia numitele costeie (castelle) zidite din pétra mai pe la tóte bisericile, magazinele lor de reserva, nu numai pentru cerealii, ci si pentru alte obiecte necesare, si pâna inainte cu 6—7 ani raru sasu ai vediatu, că se vendia altu grâu, decâtu numai vechiu din celu trieratu inainte cu unu anu. Veniti acum in piatile sasesci, si veti cumpara dela sasi ori-cátu grâu nou veti voi.

Destulu pentru asta-data in acésta materia trista; dara pentru aceea nimeni din noi se nu despere, că-ci capitalulu braçialoru totu ne remane, si acela ne va mantui. Deci numai barbatesce, cu totii la lucru si de cărciuma câtu se póte mai departe, că si de diavoliu inpelitiati.

Unu ministru caletorii.

Pentru multi patrioti va fi neasteptata aspr'a critica, la care e trasa caletori'a domnului ministru August Trefort prin Transilvani'a, in diariile opozitiunilor unguresci. Adeca opozitiunea sustine cutaria, că program'a de caletoria publicata in foile ministeriali era numai unu pretextu. Nu visitarea scóleloru de limb'a magiara, nici in paciurea romaniloru brasioveni in certele pentru biserica si fonduri cu cele 12 familii bulgaro-grecesci, a fostu scopulu acelei caletorii, că-ci anume pe greci ii va in paca cu romanii numai sap'a si lopat'a, ci alegerile dietali, care voru urma in a. 1881 sunt aoeverat'a causa a caletoriei ministrului prin o parte mare a Transilvaniei. Cele mai multe colegie (cercuri electorali) din acésta tíera nefericita au fostu pâna acuma supuse prea plecate ale ori-carui ministeriu, in câtu ori-câti candidatii ministeriali si chiaru ministrii caduti in Ungari'a, aici la noi isi aflara totudeauna alegatori servili, castigati neasemenatu mai eftinu, de câtu se póte in Ungari'a propria. Fàra deputatii scosi din Transilvani'a ministeriulu Tisza ar fi trebuitu se se retraga indata in tómn'a anului 1878. In momentele de facia, pre candu partid'a kossuthiana isi aduna tóte poteriile sale, pentru că, de si nu va esi din urna cu majoritate, incai se aiba o minoritate respectabile, ministeriulu este cu atátu mai ingrijatu, cu câtu tocma si din Transilvani'a se aude unu murmur amerintiatoriu. „Pester Journal“ din 24 Augustu recomanda opozitiunei cea mai agera privighiare asupra ardeleniloru.

III.

Credu că fia-carui romanu îi va fi cunoscuta fiinti'a daco-mitologica „Bab'a-Dochi'a," care-si se cutura cojócele pe la inceputulu lunei lui Martie?

Cele dintaiu dile ale acestei luni, adeca dela ántaiu pâna la doispreiece, le numescu romanii din Bucovin'a in regula „dilele Babii Dochiei.“ Dela 12—24 Martie sunt dilele cele laturasiu séu inprumutate. Cele dintaiu dile laturasiu séu inprumutate, adeca dela 12—18 le numescu poporulu „Dilele Sturdiului," pentru-că intr'acestea dile vine Sturdiulu din tierile cele calde la noi. Era cele de pe urma siese dile, adeca dela 19—24 Martie le numescu „dilele Corbului," pentru-că, dupa credinti'a romaniloru, intr'aceste dile crépa óuale Corbului de frigu sub densulu, candu le clocesce.¹⁾

IV.

Am vediatu mai susu, că Mierl'a n'a voitu nici de cum s'asculte declararile de amoru a le Sturdiului, că ea l'a respinsu din respoteri, pâna ce in urm'a urmeloru s'a dusu că se se cernésca si se se calugarésca, si că atare se petróca departe de ale lumei ademeniri.

Si óre ce se fia fostu caus'a acestei respingeri? Vomu vedea indata!

Mai multe doine poporale se afla respandite printre poporulu nostru, cari ne spunu, că Sturdiulu e veru primare cu Mierl'a.

O doina poporala din Bucovin'a ne spune, intre altele, si acestea:

O seracii ochii mei,
Multa lume vedu cu ei,
Nu mai vedu ómeni de-ai mei
Numai negri strainei;
Si mai strainu de câtu mine
Nu mai este omu in lume,

¹⁾ Dupa spus'a romaniloru din Siretu.

Revista politica.

Sibiiu, 31 Augustu st. n. 1880.

In 29 l. c. M. S. imperatulu au sositu la Olmütz, primitu fiindu cu mare pompa si entusiasmu din partea preparatiunei. A dou'a di au avutu locu o manevra de asediu, alu carei obiectu au fostu insusi fortificatulu Olmütz. De aci M. S. isi va continuá caletori'a sa de inspectiune in Galiti'a si Bucovin'a, éra pe diu'a de 23 Septembrie este asteptatu in Ungari'a, unde va asistá la manevrele din giurulu Czegledului.

Oficiosulu „Pester Lloyd“ ne aduce sensatiional'a scire, că imperatulu Austro-Ungariei dupa ce isi va terminá caletori'a sa de inspectiune, va plecă la Romani'a, cu scopu de a visitá taber'a romana dela Tiganesci. Aceeasi telegrama adaoge, că acésta caletoria proiectata este primita cu multu simphatia si placere, in cercurile militare austriace.

O buna impressiune au facutu asupra acelorasi cercuri militare si scirea, ce pâna acuma n'au fostu desmintita din nici o parte, că A. S. R. principele Carolu alu Romaniei reintorcénduse in septeman'a viitóre din strainenate, se va opri la Buda-Pest'a doue dile si va trece in revista pe siesulu dela Racosiu, regimentulu de infanteria Nr. 6, a carui proprietate i-a fostu conferita de cătra supremulu belliduce alu armatei austro-ungare.

Aceste sciri si fapte, pe care le inregistramu si noi cu tóta rezerv'a, déca se voru adeveri, sunt totu atâtea probe palpabile, că multu discutat'a aliantia a Romaniei cu Austro-Ungari'a si Prusso-Germani'a se apropia totu mai tare de stadiulu confirmarei sale. Că intre guvernulu Austro-Ungariei si alu Romaniei se petrecu negociatiuni de o mare si decisátore inportantia politica pentru viitoriulu ambeloru state vecine, ne indémna a crede si acea scire privata, care circulédia pe aicea, că adeca, ministrulu ungurescu de culte d-lu Aug. Trefort, facéndu o excursiune pâna la Sinai'a, ar fi avutu o intalnire cu d-lu B. Boerescu ministru de esterne alu Romaniei, venitu anume dela Bucuresci la Sinai'a spre intimpinarea colegului seu din Ungari'a, a acestui mare si passionatu filo-romanu, despre acaru iubire, noi romanii de dincóce de Carpati, avemu atâtea probe pretióse si pe care diarele nóstre le inregistrédia mai in fiacare di subt rubric'a magiarisarei scóleloru romanesci.

Ofensátore si revoltátore in supremulu gradu, este silinti'a zadarnica, dara bine-remunerata din fondulu de dispositiune, séu alu „reptileloru“ precum, l'au botezatu principele de Bismark, a organeloru oficióse austro-ungare, de a disputá si a negá orice inportantia politica, ce li se atribue acestoru fapte petrecute la lumin'a dilei. Asia ele afirma, că ori ce combinatiuni de natura politica asupra caletoriei M. S. imperatului in Galiti'a si Bucovin'a sunt numai nisce inventiuni de fantasia, de órece acea caletoria este lipsita de orice caracteru politicu, M. S. imperatulu nefiindu insocitu in caletori'a sa de nici unu ministru. Aceeasi s'ar potea afirmá despre caletori'a ori carui capu inco-

ronatu, fia ea intreprinsa inlaintru séu in afara, fara că inse acele afirmatiuni se afe crediementu, séu déca afla, apoi de ordinaru faptele ce vinu in urma probédia, că acea credintia a fostu desiérta. Cine mai este óre si mai póte fi astadi atátu de naivu, in câtu se crédia, că repetitele visite ale imperatului Wilhelm la Ischel si intrebuintiarea regulata a bailoru dela Gastein dela 1872 incóce, de cătra acelasi imperatu si de cătra cancelariulu seu de „sange si feru“ n'au avutu si n'au altu scopu, de câtu numai acela alu curtenirei si alu cautarei sanetatii? Istori'a va spune generatiuniloru viitóre, că cu ocaziunea acelu repetite intalniri si petreceri ale imperatului germanu la baile austriace, principele de Bismark au ferecatu pe Austro-Ungari'a in lantiurile aliantiei cu Prusso-Germani'a, izolandu'o de cătra totu restulu Europei, preparandu astfelu terenulu pentru prussificarea provinciiloru germane ale Austriei. Cu ce scopu? Acésta nu mai póte fi secretu, decâtu numai pentru cei lipsiti de vedere si de audiu. N'ar trebui se fia secretu inse nici pentru barbatii de statu ai Romaniei, carii se paru a fi uitatu, că Romani'a au fostu considerata că obiectu de compensatiune inca de pe timpulu Congressului din Paris, si că subt imperatés'a Mari'a Teresi'a principatele dunarene erau acele doue pretióse margaritare orientale, pe care se incercá inca de pe atuncea a le pescui principele Kaunitz pentru corón'a austriaca. N'avemu decâtu se recitimu documentele istorice din volumulu VII culesu de Eudoxiu de Hurmusaki, pentru că se cunóscemu aspiratiunile si tendintiele politice austriace, care de atuncea si-au schimbatu numai costumulu si limbagiulu, dara in fondu au remasu aceeasi.

Acestea sunt consideratiunile ce ni se inpunu in fati'a caletoriiloru si a visiteloru capiloru incoronati, a sucitului si prefacutului limbagiulu alu oficióseloru nóstre si ale unei eventuale aliantie a Romaniei cu Austro-Ungari'a, care intre noi fia disu, este si ar fi cea mai nepoporala aliantia ce o ar potea incheiá Romani'a in inpregiurarile de astadi, ori câtu s'ar silí „Telegrafulu“ din Bucuresci, a face o subtila si academica deosebire intre imperatulu Austriei si regele Ungariei. D-loru se vede că au si uitatu, că la incoronarea imperatului Franciscu Josifu I cá rege alu Ungariei, alaturea cu stindardele Bosniei si a Hertiegovinei au figuratu si tricolorulu Romaniei si marc'a Moldovei si a Munteniei. Bosni'a si Hertiegovin'a au fostu recucerite de cătra armat'a imperiala in contra vointiei unguriloru. Asia numit'a recucerire a Romaniei, nu numai că n'ar aflá opozitiune, dara ar fi primita cu celu mai mare entusiasmu si cele mai frenetice aplause din partea unguriloru. Pentru recucerirea Romaniei si incorporarea ei la regatulu St. Stefanu, ungurii aru fi in stare se ierte odata pentru totudeauna tóte peccatele cu voia si fàra de voia comisse de cătra multu urgisitulu guvernulu austriacu.

Numai Mierl'a din padure
Este straina cá mine,
Si inca Mierl'a totu mai are
Pe Sturdiorulu veru primare.¹⁾

Pe candu ornitologistii, despre carii se presupune că au o invetiatura estinsa, spunu că Mierl'a se tine de famili'a Sturdiului, pe atunci poporulu romanu, tieranulu necultu, fara se fi ámblatu cu anii la scóle, fara se fi invetiatu istori'a naturala din scórtia in scórtia, intrebuintiédia unu cuventu cu multu mai poeticu si totu-odata destulu de semnificativu pentru definitiunea genului Mierlei; elu dice, precum ne-am potutu incredintiá din doin'a citata, că Sturdiulu e verulu ei primare, prin urmare aceste doue paseri sunt fórte deaprópe inrudite. Deci, dupa legend'a aratata mai susu, Mierl'a avea tóta dreptatea se respinga declaratiunile de amoru ale Sturdiului, că-ci, dupa credinti'a poporului romanu, e celu mai mare pecatu de a se iubi si a se casatori dói inși, carii sunt de-aprópe inruditi, éra unde se intempla una cá acésta, acolo nu'i Dómn'e-ajuta!

Acésta e caus'a, din care n'a voitu Mierl'a se asculte cuvintele cele de dragoste ale Sturdiului.

Si acuma se trecemu mai departe, s'aretamam pe rendu tóte paserile, cari sunt romaniloru cunoscute sub numele de „Sturdiu.“

Acelea sunt:

Sturdiulu, Sturdiulu mare¹⁾ séu si Cocosiarulu²⁾ lat. Turdus viscivorus, majoru si arboreus, Sylvia, Merula si Ixocossyphus viscivorus. germ. die Misteldrossel, Mistler, Mistelziemer, Schnerr, Zariger, Zehrer, Zierling, Schneckater.

Sturdiulu acesta se nutresce cu bobitie de vescu (lat. Viscum album), a carui sementia incoltiesce in intestinele lui, si depunendu-o pe arbori inpreuna cu es-

¹⁾ B. Nanianu. Zoologia. ed III. Bucuresci. p. 93.
²⁾ A. I. Odobescu. Ψευδο-κωνιγγετικός. Bucuresci 1874. p. 21. si 26. — A de Cihac. Dictionar tom. II. p. 67.

crementele sale, face că se se propage astfelu acésta planta parasita.

Sturdiulu cantaretiu¹⁾ séu Sturdisiorulu²⁾ lat. Turdus musicus, minor si philomelos, Sylvia si Merula musica, Iliacus musicus, germ. die Singdrossel, oder Zippe, auch wohl Weis-, Sommer-, Krag-, Berg- und Zierdrossel.

Corpulu acestui soiu de sturdiu e acoperitu cu pene negre, éra cioculu si marginile ochiloru galbine. Elu este o pasere statatóre, care canta frumosu, de aceea se tine si prin colivii.

Sturdiulu de munte³⁾ lat. Turdus pilaris, subpilaris, juniperorum si fuscilateralis, Sylvia, Merula, Arceuthornis si Planesticus pilaris, germ. die Wachholderdrossel oder der Krametsvogel, Ziemer und Schacker.

Sturdiulu acesta e o pasere caletóre, care traiesce vér'a prin munti, din care causa se numesce si „Sturdiu de munte“ si se nutresce cu bóbe de juniper.

Femeiusele acestoru „Sturdi“ se numescu Sturdie sing. Sturdia si Sturdióice sing. Sturdióica. Era dem. dela Sturdiu e Sturdisioru, si dupa cum amu vediatu si din doin'a susu aratata, si Sturdioru.

Totu dela numele acestei paseri credu că vine si connumele de familia „Sturdi'a“, care e fórte respanditu atátu printre romanii din Romani'a, câtu si printre cei din Transilvani'a, apoi si numele satului „Sturdiani“ din judetiulu Dambovit'a in Romani'a.

In fine voiu se amintescu si aceea, că Sturdiulu e consideratu de cătra romanii cá o pasere, care prevestesce schimbarea timpului. Asia candu ámbla elu tare ciripindu in colo si in cóce, e unu semnu, că in curendu are se fia frigu.

S. Fl. Marianu.

¹⁾ B. Nanianu. op. cit. p. 93. — Stamati. Vocabul.

²⁾ Com. de d-lu P. Ursulu.

³⁾ Nanianu. op. cit. p. 93.

Discurse parlamentare tinute in cestiunea agraria transilvana.

Siedinti'a din 8 Juniu 1880.

(Urmare.)

Pauler Tivadar ministru de justitia: On. Casa! Dispositiunile ce se referescu la aplicarea inginerilor functionatori, cadu in cadrulu instructiunii ce o va emite ministrulu pe bas'a inpoternicirei ce i se va da. Comisiunea juridica nu a luat in proiectu intr'unu modu detaiatu si exhauratoriu modalitatile despre aplicarea inginerilor functionatori, precum isi propusesse la inceputu, ci le-a enumeratu numai in generalu intre detairile procedurii. Dar cumca aplicarea inginerilor se va intimpla cu ascultarea si influenti'a partidelor respective, adeca cu a celoru ce voru purta spesele, e lucru natural. Deci eu nu aflu de lipsa, ca aci se luamu o dispositiune legala in privinti'a acesta, si ve rogu se nu primiti acesta propunere. (Aprobari vii in drept'a.)

Parteniu Cosma: Dupa acesta clarificare 'mi retragu amendamentul. (Aprobari.)

Presidiulu: pune la votu testulu si amendamentele deputatiloru Pulszky si Lukacs.

Se primesce testulu, era amendamentele cadu.

§. 14. Pentru a fi aplicati in cauzele de regulare si comassare, se denumescu pe teritoriulu fia-carui tribunalu reg. dintre individi cu cunoscintie practice economice, respective silvanistice, cu caracteru nepetatu si apti, celu puçinu 30 si celu multu 90 experti economici permanenti. Pe acesti experti 'i propune comisiunea administrativa, cu privire la grupele de interesse ale posesoriloru din tinutu conformu §. 15. Tribunalulu reg. compune o lista de experti dintre cei propusi, eventualu si dintre alii, si o substerne inpreuna cu opiniunea sa ministrului de justitia spre aprobare.

Denumirea are valóre pe doui ani si trebuie innoita in fiacare alu douilea anu.

La §-fulu acesta este insinuatu urmatoriu votu separatu:

§§. 14 si 15 din proiectulu de lege redigeatu de comisiunea juridica se se eliminedie simplu.

Era si in casulu, daca on. Casa ar incuviintia in principiu dispositiunea din §-fii 14 si 15 ai proiectulu de lege redigeatu de comisiunea, si respective, daca ar si incuviintia acea, ca se se aplice experti permanenti: si in acestu casu propunemu in loculu testulu §-lui 14 testulu urmatoriu:

„Pentru a fi aplicati in cauzele de regulare si comassare, fiacare tribunalu regescu denumescu pentru teritoriulu seu, cu privire la grupele de interesse a posesoriloru din tinutu, conformu §-lui 15, celu puçinu 30 si celu multu 90 de experti economici permanenti dintre individi cu cunoscintie practice economice, respective silvanistice si cu caracteru nepetatu.

Denumirea are valóre pe doui ani si trebuie innoita la finea fiacarui alu douilea anu.“

Presedintele: Fiinduca votulu separatu se referescu si la §. 15 ve rogu se permiteti ca se se cétésca si §. 15 si astfelu se se pertractadie ambii paragrafi deodata.

Se admite cetirea §-lui 15.

§. 15. Classificarea si estimarea o indeplinesce comisiunea expertiloru.

Acesta comisiune se compune: in casulu segregarii urbariale si alu comassarii, precum si la acele proportionari, in cari sunt interessati numai membrii unei comune, dintr'unu presiedinte, patru membri ordinari si doui membri suplenti, dintre cari fiacare grupa de interesse alege doui membri ordinari si unu membru suplentu. Unulu dintre membrii ordinari alesi de aceea si grupa de interesse trebuie se fia alesu dintre expertii economici permanenti denumiti pentru teritoriulu acestui tribunalu, care nu este interessatu in aceea si cauza.

Membrii suplenti functionedia numai in casulu, candu membrii ordinari sunt impededati, si unu membru suplentu póte substitui pe expertulu economicu permanentu alesu ca membru ordinariu numai in casulu, daca insusi are acesta calificatiune si nu este interessatu in cauza.

La alegerea expertiloru formedia grupe de interesse: a) in comune cu referentie urbariale, de o parte fostii domni feudali, de alta parte fostii iobagi. Bisericele, scólele si alte persóne juridice se socotescu la grup'a fostiloru domni feudali;

b) in orasie, comune libere si mestecate, la proportionare sau la comassarea generala: de o parte proprietarii mari cari possuudu jumetatea teritoriulu intregu alu comunei, — la comassarea partiala inse, proprietarii mari cari possuudu jumetatea teritoriulu de comassatu; era de alta parte proprietarii mai mici ce intreacu. Teritoriile comune ce formedia obiectulu de segregare séu proportionare, precum si averea comunei nu se calculédia, si la alegerea expertiloru nu iau parte nici intr'o grupa de interesse.

Membrii din una si aceea si grupa in lipsa unei inwoeli comune decudu intre sine cu maioritate dupa proportiunea averi.

La acele proportionari, la cari sunt interessate mai multe comune, fiacare comuna interessata alege doui experti in comisiune, dintre cari unulu trebuie se aiba calificatiunea expertiloru economici permanenti.

Pe presiedintele comisiunei de experti ilu alege grupele de interesse, séu comunele interessate dintre expertii economici permanenti, in intielegere comuna; era in lipsa acestei intielegeri comune ilu denumescu judele pertractatoru totu dintre aceia.

La clasificarea si estimarea de paduri, judele pertractatoriu póte tndruma partidele se aléga pentru indeplinirea acestoru lucrari, de presiedinte alu comisiunei de experti: pe unu expertu economicu permanentu cu cunoscintie de specialitate in silvanistica.

Pentru grup'a de interesse, séu comuna care nu s'a folositu de dreptulu de alegere, precum si in loculu expertiloru alesi dar neinfatisiati, judele pertractatoriu

denumescu pe expertii ce lipsescu dintre acei experti economici permanenti, cari nu sunt interessati in cauza.

Daca expertii economici permanenti sunt interessati, partidele cu ocasiunea alegerei séu denumirei expertiloru au dreptu se-si dea exceptiunile la protocolu. Asupra acestoru exceptiuni decide judele pertractatoriu.

Teleszky István: On. Casa! §. 14 acceptatu de comisiunea juridica coprinde acea dispositiune principiala, ca in cauzele de regularea posesiunii se se aplice experti permanenti cu cunoscintie practice economice, respective silvanistice, era pentru denumirea acestora prescrie ca lista loru se o compuna tribunalulu reg. dintre cei propusi de comisiunea administrativa si se o substerna pre langa opiniunea sa ministeriului spre aprobare. In urm'a acestei dispositiuni principiali paragrafulu urmatoriu 15 statoresece in ce modu are se se compuna in casuri concrete comisiunea expertiloru incredintiata cu agende atatu de grave, si anume asia, ca fiacare grupa de interesse alege câte doui experti, — si acesta o recunosc cu e bine normatu in §. 15 — dar nici unulu dintre acestia nu e alesu din increderea si spre liniscirea deplina a sa, ci dintre experti permanenti denumiti, apoi totu dintre acestia mai denumescu si tribunalulu unulu. Prin urmare comisiunea expertiloru de 5 membri constá din 3 membri, cari se potu aplica numai dintre expertii permanenti, si numai din 2 membri, pe cari 'i alege grupele interessate dupa placulu loru.

Fatia cu acesta dispositiune, minoritatea comisiunei juridice recomanda onor. Case se eliminedie intregu §-fulu 14 si se sustina cu privire la alegerea expertiloru incredintiati cu clasificarea si estimarea praca aceea, ca ambele grupe de interesse se aléga dupa placulu loru pe acei individi, pe cari 'i voiescu ele si in cari au incredere, (Aprobari), era expertulu alu cincilea se se aléga sau cu inwoirea comuna a partidelor, séu nepoténdu-se obtine inwoirea, se'lu denumescu tribunalulu reg. respectivu fara restringere. Nu este motivu suficientu pentru a delatura acesta praxa corecta, care s'a folositu pana acum si care corespunde pe deplinu notiuniloru de dreptulu processualu despre denumirea expertiloru, si pentru a introduce o sistema cu totulu noua, a carei influentia nu o cunoscemu inca, ci celu multu daca scimu, ca la tota intemplantu va face cauzele de comassare mai somptuóse. (Aprobari.)

Deci ve rogu se primiti eliminarea §. 14 (Aprobari). Votulu minoritatii propune si eliminarea §-lui 15 cu motivarea: ca aceea ce este corecti intrensulu va avea se se normedie in instructiunea ministeriala. Dar daca onor. Casa va elimina §. 14 si va redigea §-fulu 15 astfelu ca tóte provocari la expertii permanenti, ca consecuentia a eliminarii §. 14 se se stérgea, eu declaru din capulu locului, ca unu §. 15 redactatu astfelu ilu primescu.

Votulu separatu mai coprinde si alta dispositiune si adeca aceea, ca daca on. Casa nu ar accepta cassarea institutiiei de experti permanenti, si prin acesta eliminarea §-lui 14, atunci celu puçinu pe expertii permanenti se'i denumescu tribunalulu.

Dar in sperantia ca on. Casa nu va primi §. 14 recedu dela motivarea acestei parti a votulu separatu. (Aprobari.) (Va urmá.)

Sciri scolastice.

Gimnasiulu super. gr. cath. din Beiusiu.

Acestu gimnasiu cu 8 clase are 18 professori. Frecventi'a in anulu scol. espiratu in tóte 8 clasele a fostu cu totulu de: 210 scolari, dintre cari 71 au fostu de confes. gr. cath., 20 rom. cath., 79 gr. or., 4 de confes. helv., si 4 israeliti. Esamenele de maturitate l'au depusu 19 insi. Stipendisti cu sume dela 25 fl. v. a. pana la 70 fl. pe anu au fostu 8. Beneficiati din fundatiunea Vulcaniana cu câte 50 cr. pe septemana, au fostu 62. Beneficiati din fundatiunea Zsigaiana cu câte o paine pe septemana in greutate de 4 klg. au fostu 9. Premiatu cu carti au fostu 6.

Caracteristica este in planulu de invetiamentu alu acestui gimnasiu inpregiurarea, ca in timpu ce limbile mórte si cea magiara sunt inlocate cu câte 4—6 ore pe septemana, limb'a romana nu trece in nici-o classa preste doue ore pe septemana. Tristu si durerosu!

Scól'a reala superióra de statu din Sz. Udvarhely.

Acesta scóla e destinata a scóte din secui tehnici, industriari, fabricanti. Obiectele de invetiamentu corespundu mai intru tóte la cele propuse in alte scóle reali. 1 directoru cu 13 professori o conduce. Limb'a romanésca este cassata si de aici. Scolari au fostu pana la finea anulu 129, intre cari numai 4 romani si cu totii numai 6 cari sciu romanésce, era 97 insi cunoscu si vorbescu numai limb'a loru materna, pe cea magiara; alii vreo 25 rupe câte ceva si nemtiesce. Ce credu acei ómeni, ca numai cu limb'a magiara voru ajunge departe? Da, pana in passurile Oituzu, Gyimes, Tölgyes. (Vedi celelalte in program'a IX din a. c.)

Scól'a reala dela Oradea mare.

Despre aceea vomu reproduce numai câteva cifre, inse fórte elocente. Invetiara in acea scóla 223 tineri, dintre cari 139 insi sunt israeliti, si numai 84 crestini.

Totu in acestu anu scolasticu, gimnasiulu, adeca scólele humanitare din Oradea avura 605 scolari. Aici sunt apoi crestini in maioritate preponderanta.

Scól'a reala superióra de statu din Dev'a.

Acea scóla s'a infintiatu tocma de optu ani, prin urmare cei de antaiu bacalaureati au esitu in anulu c. din trens'a. Dara totu acei optu ani au fostu de ajunsu, pentru-ca se se incinga asupra existentiei aceleia discussiuni ferbinti. Cei cari sunt contra acelei scóle (totu magiari) afla, ca scopulu ce se prefisese, nu se ajunge prin trens'a, si ca va fi multu mai folositoriu a

o transformá in scóla humanitaria, in gimnasiu de 8 clase. Ce e dreptu, lupt'a intre asia numitulu humanismu si realismu, intre cultur'a classica cu ajutorulu celoru doue limbi classice si intre cultur'a moderna, usiorica, curge mai la tóte popórale europene, in unele tieri mai pana la cutite. Pana inainte cu vreo cincini ani ti se para, ca mai alesu dupa cele ce se intempla in Germani'a, va invinge realismulu si cá máne, limbile elin'a si latin'a voru disparea cu totulu de prin scóle. Au fostu inse de ajunsu a vedea rezultatele din viéti'a practica a sistemii realistice, despartite si parasite de classicitate, pentru-ca sperantiele realistoru se cada, precum cade termometru in dile de tótna. Cea mai mare vina ce se afla realismulu este, ca nu formedia caractere, ca cercandu se facilitate tinerimei in totu modulu castigarea sciintiloru, o dedá la viéti'a usióra, sburatica, frivolá, de unde apoi urmédia, ca daca in viéti'a practica dá preste greutate de tóte dilele, despara usioru, o coprinde fric'a de viéti'a, de unde apoi urmédia multimea exorbitanta a sinucideriloru din dilele nóstre. Dara se lasamu acestea consideratiuni pentru alta-data.

Scól'a reala din Dev'a are 13 professori, cu 1 directoru in fruntea loru, care este preotu si ieromonachu piaristu. Professori de religiune: 3 rom. catolici, toti calugari franciscani, 1 gr.-catolicu, 1 greco-resar., 1 pentru luterani si calvini, 1 pentru israeliti, 1 professoru de gimnastica, 1 de cantari.

Numerulu scolariloru inscri si fostu in tóte 8 clasele 154, dintre cari desertandu 11 au remasu 143 si anume dupa religiune: rom. catolici 53, gr. cat. 10 gr. res. 22 (adeca dupa natióne. 32 romani), luterani 2, calvini 35, israeliti 21. Merita a se observá bine, ca din toti acei tineri 20 insi sunt din Dev'a de locu, 86 din comitatulu Hunedórei, adeca totu de prin pregiuru si numai restulu loru pana la 143 este venit din alte 22 de tinuturi, intre cari Sibiuulu si Brasiovulu au câte 3, era din comit. Muresiu-Turd'a 7, incolo câte 1—2. Acestea cifre isi au semnificatiunea lor. Pentru-ce nu se inbuldiesce tinerimea la acelea scóle? Respunsulu e de prisosu.

Dintre limbi se propunu ca obligate magiar'a, german'a, frances'a; din contra, romanésca necum se se propuna ca obligata, dara nu este suferita nici cá facultativa; acea limba romanésca nu e suferita, cu care fitorii tehnici, industriarii (professionistii) mici si mari, (fabricantii), comerciantii, agronomii, silvicultorii, daca o invétia cum se cade, isi potu asecurá viitorulu pe unu teritoriu cátu tine dela Orsióv'a pana susu in Marmati'a si dela Oradea pana preste Bucovin'a la Chistnau in Russi'a, de acolo pe tiermii marei negre pana la Varn'a, pe ambele maluri ale Dunarei, nu numai in Romani'a si Dobrogea, ci si in Bulgari'a pana la Vidinu si de acolo in susu in districtulu Negotinului din Bulgari'a. Aflamu inse totu in program'a dela Dev'a la pag. 66 o impartire fórte curiósá, facuta dupa limbile pe care le vorbesce fiacare scolaru. Din aceea ese, ca 67 insi vorbescu 2 limbi, romanésce si ungresce, 54 trei rom. ung. nemtiesce, 2 numai romanésce, 1 patru limbi, ung. rom. nemt. slavonesce, 1 ung. rom. serbesce. Asia dara romanésce vorbescu 125 din 143. Ce voru ei dara cu acesta persecutiune furiósá a limbei romanésce? Au nu vedu ei, ca poporulu, ca lumea mare nu se uita in gurile lor, ci invétia aceea ce cunoscu ca le este neapratu de lipsa in viéti'a practica, in lupta pentru existentia a persónelor si a familiilor?

Sciri diverse.

— (Necrologu.) In Jassi au muritu la 11 Augustu s. v. fostulu spatariu si consiliariu la tutel'a generala

Stefanu Dunca de Sajo

in etate de 72 ani.

Fia-i tierin'a usióra!

Fericitulu in Domnulu a fostu parintele domnilor frati Dunca, cunoscuti si renumiti in statulu militariu, ca oficiali superiori si de statu majoru, cum si alu iubitórei si neconsolabilei dómne Constantia de Dunca maritata Schiau.

Acestu necrologu scurtu va desteptá firesce in lectorii nostrii legitimulu interessu de a cunosce biografi'a intréga a marelui spatariu Stefanu Dunca, ale carui connexiuni de familia se intindu preste Bucovin'a, in Marmati'a si in Sibiu.

— (Necrologu.) In 20 Augustu s'au celebratu inmormentarea repausatului

Petru Popu,

parochulu gr.-cat alu Hundorfului.

Repausatulu, pe care ilu jelescu unu fiuu si trei fice, au fostu in etate de 75 ani si au servitu 51 ani la altariulu Domnului.

Sit ei terra levis!

— (Hymen.) D-lu Joanu Fekete Negrutiu, professoru gimnasiale si d-sióra Leon-tin'a Cristianu, institutoriá romana, si-au serbatu cununi'a loru la 17/29 l. c. in biseric'a catedrala metrop. din Blasiu. Se fia in óra buna!

— (Societatea pentru fondu de teatru romanu.) Adunarea generala a Societatii pentru fondu de teatru romanu, conformu conclusului adusu in adunarea generala din anulu trecut, se va tine in orasiulu Sibiu la 19 si 20 septembrie an. c. st. nou, cu urmatórea

Programa:

Diu' a prima, 19 septembrie.

1. Presedintele va deschide adunarea la 10 ore înainte de mi'diadi, in localitatea ce va fi destinata pentru sedintile adunarii generale.

2. Dupa deschidere se voru alege doi secretari ad hoc.

3. Se va alege o comisiune de 5 membri, la care se voru inscrie acei onorab. domni, cari voru voi a deveni membrii societatii, dându oferte in bani séu in obligatiuni, conformu statutelor, precum si pentru a primi tacsele dela membrii de până acum.

4. Secretariulu societatii va da cetire raportului comitetului despre lucrarile acestuia dela ultim'a adunare generala, si se va luá conclusu asupra raportului.

5. Cassariulu societatii va ceti raportulu despre starea cassei si peste totu despre membri si averea totala a societatii.

6. Se va alege o comisiune de 5 membrii pentru cercetarea raportului cassariului.

7. Se va alege o comisiune de 5 membrii, la care se voru aretá propunerile, ce s'aru face spre innaintarea scopului societatii.

8. Se voru tiné discursuri corespunditoare scopului societatii si aretate mai ántaiu comitetului centralu.

9. Presedintele va inchide sedinti'a.

Diu' a a dóu'a, 20 septembrie.

1. Deschidendu sedinti'a presedintele, se va ceti si verificá processulu verbalu alu sedintiei trecute.

2. Comisiunea aléa pentru inscriere de membrii si primire de tacse si oferte, va face raportulu seu si se va luá conclusiunea necesaria.

3. Comisiunea aléa pentru examinarea raportului cassariului va raportá despre acesta si se va luá conclusiune asupra raportului.

4. Comisiunea aléa pentru propuneri, va raportá despre aceste si se voru luá concluziunile necesarie.

5. Se va decide locul si timpul adunarii generale viitoare.

6. Se va alege o comisiune pentru verificarea processulu verbalu alu sedintiei.

7. Presedintele va inchide adunarea.

Budapest'a 21 augustu 1880.

In numele comitetului:

Iosifu Vulcanu, V. Babesiu,
secretariu. v.-presedinte.

— (Invitare.) Convocandu-se adunarea generala din anulu acesta a „Societatii pentru fondu de teatru“ pe dilele de 19 si 20 Septembrie st. n. la Sibiu, toti acei onor. óspeti, cari voru fi decisu a luá parte la acésta adunare, sunt invitati, a se insinúa până celu multu in 14 Sept. st. n. la subscrisulu secretariu alu comitetului de primire din Sibiu, pentru cá se se póta luá de timpuriu mesurile cuviintiose, relative la primirea si incuartairea onor. óspeti eventuali. Sibiu 1 Septembrie st. v. 1880.

Jer. G. Baritiu.

— (Insciintiare.) Espirandu feriele, „Reuniunea romana de cantari din Sibiu“ isi va reincepe exercitiile sale Miercuri in 1 Septembrie st. n. Aducéandu-se acésta la cunoscenti'a publica, p. t. membrii activi ai numitei Reuniuni sunt totudeodata invitati a se presentá in numeru cátu se póte mai completu, in cunoscutulu localu de exercitiu alu Reuniunei, pentru cá cu poteri reinnoite se isi póta continuá activitatea intrerupta prin ferii.

— (L'Institute de France) a conferitu, la concursulu pe anulu 1880, primul premiu Volney d-lui A. de Cihac pentru oper'a sa aparuta la Ludolph St. Goar in Francfurt pe Main sub titulu: „Dictionaire d'Elymologie daco-romaine. Elements Slaves, madgyares, Turcs, etc.

Locu deschisu.*)

— Bredu (Selagiu) Augustu 10 1880.

Fiindu atacatu de doue ori pe nedreptulu in „Gazet'a Tr.“ de unu d. cor. anonimu selagianu, mi-am ridicatu cuventulu debilu in acea fóia. Cu d-sa inse precum vedu am gatu, de órece din marele voinicu se face unu piticu si pitulandu-se la spatele altora, numai de acolo isi mai arata dintii. Sciamu inainte cá voiu pati-o asia, cá-ci si eu imi cunoscému „pappenhaimii“ mei. (Pardonu pentru acestu usu de cuvinte, inprumutatu din dictionariulu d. anonimu). Dar ce!

*) Pentru articlii ce esu sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o respundere asup'r'a sa. Red.

in loculu d-sale se ridica inmr. 40 si 41 ai „Gaz. Tr.“ alti voinici si cu mare eroismu incepu a bombardá reflesiunile mele din nr. 31 si 32 totu ai „Gaz. Tr.“ facute fatia cu d. anonimu. Cá se se convinga on. publicu, cá cele scrise de mine sunt adeverate, am rogatu de repetite-ori redactiunea „Gaz. Tr.“ pentru publicarea reflesiuniloru de mai josu, aceea inse, nu sciu din ce motive, mi-a denegatu acelu favoru, cu tóte cá regulele pressei dreptulu din urma mi'lu dau mie, cá unuia carele am fostu si sum provocatu. Sum convinsu inse, cá onorat'a redactiune a „Observatoriului“ va fi mai ospitala si intru apararea onórei mele greu atacate, imi va dá locu in colónele sale.

Domnulu prot'a din tractulu Bredului M. O. Teodoru Popu, precum vedu, nu se indestulesce cu atáta, cá acasa eu si membrii familiei nóstre stamu de leamu lumea in capu de vecsarile d-sale, ci me apuca de peptu fara voi'a mea, si me trage in salonulu celu mare alu publicitatii, incepe la dantiu cu mine in nr. 40 alu „Gaz. Tr.“ si me sucesce si me invertesce, de stá se'mi séra calcaiele dela caltiuni, apoi cá omu betranu, cu minte multa, incepe a chiui in lumea larga, cá eu nu sciu ce este omeni'a, n'am fostu acasa candu s'a inpartitu omeni'a etc. Eu nici de cátu nu me miru cá d. prot'a de astadata se arata asia de exaltatu, cá-ci vedu in nr. 41 alu „Gaz. Tr.“ ce choru minunatu si-au compusu totu din artistii cei mai renumiti.

Pe langa tóta usioratatea de minte si neomeni'a ce mi-o atribue d-sa, educatiunea mea buna rea cum este, nu mi-a permis a desvelí la lume unele fapte negre de ale d-sale, fara cu intentiunea cea mai sincera de a'i indreptá unele scaderi, pe departe, in modu indirectu, i-am datu a intelege, cá se se poacáesca baremi acum la betranetie. D-sa inse incongiuratu de céta de generali d-ri juris, advocati etc. se repede pe campulu publicitatii, cá se bata, vedi Dóme, pe unu copilandru tineru. D. prot'a inse in locu se se lupte cu armele adeveralu, incepe a jocá rol'a de pe piatile publice, — me despóia in fati'a lunei de celu mai scumpu tesauru, de onóre, apoi se reintórece acasa si isi serbédia triumfulu.

Onoratulu publicu va fi indulgentu, cá dupa cum vede, sum silitu a scóte la lumina lucruri delicate.

D-lu prot'a s'a revoltatu până la estremitate in contra mea, pentru-cá imediatu l'am numitu: satrapu etc. La aceste inse am fostu indreptatitu prin urmátóriele:

a) Dupa destituirea lui T. M., fiindu V. P. denumitu din partea Ven. Consistoriu de invetiatoriu, decretulu acestuia n'a voitu se'lu dea, sub pretextu, cá frate-meu are multe scaderi si nu intrunesce tóte calitatile recerute. Fapt'a inse a fostu, cá au asteptatu se védia, „cu ce va cinsti jupanulu gasda, cas'a si més'a d-sale,“ si indata-ce a primitu la mana sacrificiulu doritu si una feria de vinarsu de prune cum e catranulu, 'ia datu decretulu.

b) Dela tatalu-meu, cátu timpu au administratu Prodanescii, subsidiulu ce i s'a cuvenitu in mai multi ani, l'a subtrasu totu cá tributulu, cá s'a induratu a sustinea pe fratele meu in postulu de invetiatoriu, apoi gásece, pui etc. cine se le mai póte tine in minte.

c) In vr'o 9 ani cátu au administratu tatalu meu Maigradulu, subsidiulu jumetate totudeauna l'a subtrasu. Unde'i acela? S'a dusu si acesta pe calea manzului, totu in saculu spartu alu d-lui prota.

d) Cu ocasiunea scisiunei din Bredu, fiindu emisu cá investigatoriu, cu tóte cá poporulu nu mi-a facutu nici-una inculpare, totu d-sa, prea firesce din ne-marginita iubire ce o are fatia cu mine, au avutu bunetate a raportá mar. gub. diecesanu, cá eu asiu fi datu ansa la tóte, acusanu-me cu nise puncte culesse din guri mincinoase, cu intentiune de a'mi ruiná venitoriulu. Noroculu pe mine inse, cá pe insinuatiunile ce le-a facutu, nu s'a pusu pondu mare; cá-ci la din contra o patiamu. Mai ridiculosu inse este, cá d-sa intre patru ochi si-a retrasu cuventulu dicéandu, cá ce a facutu, a facutu basatu pe minciuni. Frumosu esemplu de ecuitate si charitate fraterna!!! Domniloru jurisconsulti, doctori juris, advocati etc. din tractulu Bredului, acésta este dupa d-vóstra „tractarea umana, drépta, intru adeveru parintiésca a d-lui protopopu T. P.“ Asia dar punctulu a) din declaratiunea d-vóstra, de sine cade.

Póte se se afe intre stimatii lectori vre-unu omu glumeti, care se dica: nu'i nebu nu celu ce manca siepte pani, ci acela care le dá; póte fi cá d-lu prot'a n'au facutu nici-una pretensiune, ci d-vóstra l'ati cinstitu! La una atare assertiune respundu, cá e lucru indiferentu, daca se impune ori se lasa numai in voi'a respectivului a face asia ceva; atátu inse e constatatu, cá de nu ungi osi'a, nu lunea rót'a; cá-ci de candu i-am denegatu tributulu, n'avemu pace cu d-sa, vecsari candu numai se potu si alte procederi fatia de noi, numai cá se ne degradadie inaintea poporului! Mergemu mai departe. Ici colea se vorbesce si de alte fapte ale dlui prot'a, cari inse e necunoscéandu-le nici nu le subscriu, fara in interessulu d-sale, va face bine de va versá ceva lumina si pentru publiculu interessatu a cunosce atari cause. Intre aceste fapte se numera:

a) Cu cáti-va ani mai inainte s'a santitu o cruce in Prodanesci, cu care ocasiune s'au adunatu una suma considerabile in favórea s. biserici, care suma d. prot'a o puse la busunariu dicéandu tatalu meu carele a fostu administratoru, cá va ratiociná cu ea curatorelui. Ce s'a facutu cu acei bani, nu scie sufletu de omu din Prodanesci. Unde sunt aceia d-le prota?

Asteptamu esplicatiuni.

b) Totu cu cáti-va ani mai inainte s'a colectatu prin d-lu prota una suma considerabile in favórea unei biserici, care erá se se edifice in Cigani. Unde sunt acei bani? prin cine se manipulédia? Cei interessati astépta lumina, cá se védia cá crucerii cascigati cu sudóre si oferiti spre unu scopu asia de salutariu, ajuns'au ori ba la loculu destinat?

Asia dara eu nu sciu cum se unescu laudele d-sale

bucinate in lumea mare cu realitatea, cá tractualistii asia si asia ilu iubescu. Dee Ddieu; eu inse unulu nu dorescu acea iubire dela poporeni mei. Intre altii de e. unii poporeni din Maigradu te-aru sarutá in capu, cá in 7 ani cátu ai administratu acea parochia, vr'o 20 de morti ai dispusu se se ingrópe calvinesce, numai prin cantoru, intre cari si ómeni de etate. La aceste vedi bine, d-ta vei dice, cá afacerile in atari casuri nu ti-au permis; se vorbesce inse: Me! ai bani! diceai d-ta, si de nu avea, ilu trimiteai la cantoru. Vedi d-le prota, cátu esti d-ta de liberalu, si totusi faci alusiumi, cá noi se fimu caus'a scisiunei din Bredu. Mai bine ai dice: „Pune Dóme padia gurei mele,“ cá-ci déca vomu cercá unde s'au ivitu atari misicari prima-data in tractu, d-ta ai rosí mai tare pentru desbinarile dintre „frate si frate.“

Te rogu, se nu atingemu acésta cestiune.

In faimosulu atacu indreptatu asupra mea am aflatu si ceva bunu. Anume ai avutu bunetate a'mi dá o instructiune: insemnati aceste doue, pe candu ai mai voi a scrie prin foi „Verum occultatum haud estinguitur“ „Paucorum improbitas, multorum est saepe ruina.“ Fórté bine d-le prota! Daca d-ta acele doue principii nu le-ai fi tinutu in cosiulu cu fusele, ci pe o mésa unde-va, la unu locu de onóre si se privesci la ele in tóte afacerile d-tale, acum la betranetie n'ai avea a inghití la gálusece.

Am disu cá scopulu sinódeloru intre altele a fostu si distractiunile inpreunate cu acele ocasiuni, pentru-cá:

a) Sinóde cá cele tinute in tractulu nostru până la numitulu sínodu din F. se nu mai dea Ddieu. Afacerile bisericesci si scolare ce este dreptu, s'au desabatutu in ele cu tóta seriozitatea; s'au adusu conclusiuni salutare! apoi s'a inceputu botediunea, care in unele locuri tinea până in dio'a urmatóre, intre pocale si sunete de musica.

b) Una atare códa lunga, cu unu actu atátu de seriosu si inportantu, dupa mine nici unadata nu convine.

c) Preotulu respectivu la care se tine sínodulu, pre langa tóta bunavointi'a nu póte totudeauna corespunde asteptarei totoruru. De aci apoi mania.

d) Poporulu vediendu atari dandarale, isi face idei fórté rele despre sínóde.

De aci dara se póte vedé apriatu, cá eu nu am atacatu numai abuserile ce se comitu cu atari sínóde. Unu prandiu onestu, cugetu cá este destulu, si in casulu acesta sínodulu remane unu actu santu, inportantu si stimatu de toti.

Cumcá opiniunea mea se fia contra sínódeloru, numai unu omu malitosu o póte scorni, ci din contra, recunoscu prea bine inportanti'a acelora. Nici-unu lucru nu cere in gradu asia mare, activitate cu poteri unite, cá si afacerile bisericesci si scolare la noi la romani in aceste tempuri critice, candu necredinti'a cu tóte urmările ei pasiesce inainte in tóte clasele omenime, si candu mórtea scóleloru nóstre e decretata. Pe scurtu, am deslegatu enigm'a d-lui prota, spre a'lu crutia pre d-sa de a'si prad'a tempulu cu acésta.

Ergo si cele scrise in punctulu b) din declaratiunea dloru tractualisti n'au nici una basa.

Ce se tine de punctulu c) din acea declaratiune, prin care fapt'a mea se dá la despretiulu lunei, ve rogu domniloru, cá se-lu legati de grumadii amicului d-vóstre, acolo i va stá cu multu mai bine; éra punctulu d) prin care ve esprimati parerea de reu, cá lacsiitatea disciplinei nóstre bisericesci 'mi permite mie cá unui teneru abia esitu din seminaru, se scriu publice contra dlui prot'a, stergeti'lu de totu, cá se nu ve ridia lumea, cá d-vóstra dintre cari cei mai multi jurisconsulti, in secolulu alu 19-lea aveti idei asia de scalciate despre libertatea cugetarei si a pressei.

Mai sunt unele assertiuni in ataculu dlui prota, precum si unele expresiuni malitiose, la cari a respunde nu tinu de lucru cuviintiosu, prin urmare le si resping cu indignatiune, cu atátu mai virtosu, cá pre langa tóta recomandarea: se inveti dela betrani educatiune si dela d-sa, din acele pre langa tóta bunavointi'a nu potu trage nimica demnu de imitatu.

In fine multiamindu on. redactiuni pentru ospitalitate, declaru, cá pe acésta cale am terminatu atátu cu dlu prot'a cátu si cu eroi, bravi dela declaratiune. Dlu prot'a aléga'si altu terenu; eu i stau la dispositiune. Domni dela declaratiune, daca nu sciu relatiunile mele cu dlu prot'a, de altadata se fia mai cu atentiune, si se nu'si puna numele pe pascuile, cá si cele din declaratiune.

Cu aceste am onóre a me subscrie

Clemente Popu,
preotu gr.-cath.

Post'a redactiunei.

— Bani'a. Iuliu. In fine preste puçinu se va publica si a DV.

— De langa Timisiu, 26 Aug. Va urmá.

— B.-Pest'a. Indata-ce vomu intra in Septembrie st. v. vomu incepe a tracta inportant'a cestiune electorala intr'o serie de articlii, din ambele puncte de vedere, precum nu a fostu tractata dóra de diece ani in press'a romanésca. Timpu remane de ajunsu, 7—8 luni de meditatú si discutatú cu sange rece, numai se voimu.

N. B. Sciindu cá unii din ddni abonati au absentatu in timpul verei, mai alesu pe la apele minerali, am lasatu a se tipari inadinsu si pe Sem. II mai multe exemplarie, prin urmare potu se le aiba intregi, indata-ce vomu aflá vointi'a dloru.
Red.

Editoru si redactoru responsabilu: G. Baritiu.
Tipariulu lui W. Krafft.